

Citation:

H.E. Reeser, Levensbericht E.E. Lowinsky, in:
Jaarboek, 1986, Amsterdam, pp. 195-197

Herdenking van

Edward E. Lowinsky

(12 januari 1908 – 11 oktober 1985)

door H.E. Reeser

In Chicago is op 77-jarige leeftijd overleden de musicoloog Edward E. Lowinsky, sedert 1974 buitenlands lid van onze Akademie.

Eduard Elias Lowinsky werd geboren te Stuttgart, waar hij van 1923 tot 1928 aan de Hochschule für Musik piano, compositie en directie studeerde; daarna ging hij naar de Universiteit van Heidelberg, waar hij de colleges volgde van Heinrich Besseler (muziekwetenschap), August Grisebach (kunstgeschiedenis) en Karl Jaspers (filosofie). Vlak na zijn promotie bij Besseler in 1933 verliet hij Duitsland, waar zijn dissertatie niet meer gedrukt mocht worden; hij vestigde zich in Nederland, waar hij als pianopedagoog een bestaan trachtte te vinden.

Intussen had de Utrechtse hoogleraar in de muziekwetenschap, Albert Smijers, het mogelijk gemaakt dat Lowinsky's baanbrekende proefschrift over *Das Antwerpener Motettenbuch Orlandi di Lasso's und seine Beziehungen zum Motettenschaffen der niederländischen Zeitgenossen* in het door hem geredigeerde Tijdschrift van de Vereniging voor Nederlandsche Muziekgeschiedenis kon verschijnen.

In 1940 emigreerde Lowinsky naar de Verenigde Staten, waar hij in 1947 het Amerikaanse staatsburgerschap verwierf. In 1942 was hij benoemd tot assistant professor aan het Black Mountain College in North Carolina en in 1947 tot associate professor aan het Queens College te New York; van 1952 tot 1955 was hij verbonden aan het Institute for Advanced Studies in Princeton en in 1956 werd hij full professor aan de University of California in Berkeley. Een jaar later stond hij op de nominatie, opvolger van Smijers in Utrecht te worden; daar hij echter niet met faculteit en curatoren tot overeenstemming kon komen over de inhoud van zijn leeropdracht, is zijn benoeming tenslotte niet doorgegaan. Hij heeft zijn universitaire loopbaan dan ook afgesloten als Ferdinand Schevill Distinguished Service Professor aan de University of Chicago, waar hij van 1961 tot aan zijn emeritaat in 1978 in functie is gebleven.

Van 1964 tot 1977 was hij general editor van de serie *Monuments of Renaissance Music*, die door de University of Chicago Press is gepubliceerd en waarvoor hij persoonlijk met een voorbeeldige editie van *The Medici Codex of 1518, a Choirbook of Motets Dedicated to Lorenzo de' Medici, Duke of Urbino* (1968) de grondslag heeft gelegd. In 1971 heeft hij in New York een grootscheeps internationaal congres ter herdenking van Josquin des Prez (1521) georganiseerd, waarvan hij de resultaten in een omvangrijk congresboek vastlegde; het was dan ook logisch dat hij in 1974 tot honorary member van het internationale comité ter voorbereiding van een *New Josquin Edition* (uitgaande van de Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis) werd benoemd.

195

Zoals uit de bovenstaande gegevens reeds kon worden afgeleid heeft Edward Lowinsky zich in zijn wetenschappelijk werk vooral op de muziek van de 15e en 16e eeuw geconcentreerd, aanvankelijk op de Zuid-Nederlandse componisten (Josquin des Prez, Adriaan Willaert, Nicolaas Gombert, Jacobus Clemens non Papa, Orlando di Lasso), vervolgens ook op hun Italiaanse tijdgenoten*.

Doch deze specialisering berustte op een zó diepgaand archivalisch en analytisch onderzoek en tevens op een zó lucide alomvattende cultuurhistorische blik, dat elke publikatie van Lowinsky nieuwe perspectieven opende, die in hun consequenties dermate provocerend bleken te zijn, dat zij tot vaak heftige polemieken leidden.

Eén boek is jarenlang een bron van controversen geweest: *Secret Chromatic Art in the Netherlands Motet* (1946,²1967), een geniale poging om de zogenaamde „musica ficta” – het gebruik van niet-genoteerde, maar wel bedoelde chromatische (d.i. halvetoons) verhogingen en verlagingen in de muziek van de Renaissance – te doorgronden. Een strikte toepassing van de door Lowinsky aangegeven richtlijnen kan leiden tot modulaties naar ver verwijderde toonaarden, wat door vele kenners van de materie onaanvaardbaar werd (en wordt) geacht. Tot het laatst toe is Lowinsky zijn standpunten in deze kwestie blijven verdedigen – *Secret Chromatic Art Re-examined* (1972), *Accidentals (musica ficta)* (1974) – waarbij hij zich slechts op ondergeschikte punten tot enige relativering bereid toonde.

Het kan echter niet worden ontkend dat Lowinsky ook in zijn als hypothetisch te beschouwen uiteenzettingen – en in dit kader moet ook zijn boek over *Tonality and Atonality in Sixteenth-century Music* (1961) worden genoemd – ons inzicht in de musica ficta als geen ander heeft verrijkt. Dit geldt evenzeer voor andere problemen in de Renaissancemuziek, die hij ter sprake heeft gebracht, zoals in zijn opzienbarende artikelen *On the use of Scores by Sixteenth-century Musicians* (1948) en *Early Scores in Manuscript* (1960), waarin de auteur op grond van door hem ontdekte handgeschreven partituren met maatstrepen kon concluderen dat de polyfone muziek van de 16e eeuw niet in afzonderlijke („horizontale”) stemmen is geconcipeerd, maar dat de componisten ook destijds van de metrisch gefixeerde „verticale” samenklank moeten zijn uitgegaan.

Ook de iconografie heeft aan Lowinsky belangrijke impulsen te danken, waarbij hij kon steunen op een gedetailleerde kennis van de emblematische, picturale en literaire aspecten die met de muziek uit de Renaissance onverbrekkelijk zijn verbonden. Verhandelingen als die over *Music in the Culture of the Renaissance* (1954), *Problems in Adrian Willaert's Iconography* (1966) en *The Problem of Mannerism in Music* (1977) munten niet alleen uit door vindingrijkheid en scherpzinnigheid, maar niet minder door een benijdenswaardige eruditie. Hetzelfde kan worden gezegd van een studie als *Taste, Style and Ideology in Eighteenth-century Music* (1963), waarin Lowinsky heeft laten blijken dat hij ook op andere terreinen van de historische muziekwetenschap oorspronkelijke ideeën wist te ontwikkelen; trouwens, reeds in 1956 had hij met zijn onderzoek naar *Mozart's Rhythm* (waarin hij aantoonde dat Mozart in de periodisering van zijn melodiek de starre quadratuur, waaraan zijn tijdge-

* Een tot 1980 volledige lijst van Lowinsky's geschriften heeft Howard Mayer Brown voor de *New Grove Dictionary of Music and Musicians* samengesteld, nadat Ludwig Finscher reeds in 1962 de tot dat tijdstip verschenen publikaties van Lowinsky had geëvalueerd.

noten zich niet konden onttrekken, telkens weer heeft weten te doorbreken) een waarlijk souvereine kennis van het reeds door zijn omvang ontzagwekkende oeuvre van Mozart aan den dag gelegd.

Maar toch zal Lowinsky in de geschiedenis van de muzikwetenschap blijven voortleven als de Renaissance-specialist bij uitnemendheid; de omstandigheid dat daarbij „het tijdperk van de Nederlanders” centraal heeft gestaan moge voor ons een reden te meer zijn tot dankbaarheid jegens een geleerde die zijn vak met harts-tochtelijke overgave heeft beoefend op een niveau, dat vriend en vijand steeds met respect heeft vervuld.